

94, 94 ימי עיון בתנ"ך
מכללת הרצוג-גוש עציון
מקום גיוס - ג' שנת ה'תשס"ג - חג
18/10

מכללת הרצוג-גוש עציון

ימי עיון בתנ"ך

קיי"ת תש"ע

יצחק לוי

בעזרת ה' יתברך,

גילוי מקום המקדש - מדוע ע"י מגיפה?

1. לא תבעו את בנין המקדש:

א. מדרש תהילים י"ז:

תני ר' שמואל בן יוחאי: משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה. לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שציוויתך היום כמה ימים ולא השגחת בי. כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש. והלא דברים קל וחומר - ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם ולא נחרב בימיהם נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותו. אנו שחרב בימינו ואין אנו מתאבלים עליו, ולא נבקש עליו רחמים! על אחת כמה וכמה! לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלוש תפילות בכל יום, והתקינו בו 'אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון עירך וסדר העבודה לירושלים' ותקנו 'בונה ירושלים' ברכה בפני עצמה בתפילה, ובברכת המזון כיון שראה דוד כך אמר אם נפלתי ביד שונאי-הו מפילים אותי בחרב, אבל הקב"ה רחמיו רבים, לכך אמר "מלפניך משפטי יצא".

ב. רמב"ן, במדבר טז, כא:

וזה דרך מבקשי רחמים שיקלו החטא מעל העם ונותנין אותו על היחיד הגורם, מפני שהוא חייב על כל פנים. וכן אמר דוד (ש"ב כד יז) הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי ובבית אבי. והיה העונש ההוא על העם גם בחטאם, שהיה להם לתת השקלים מעצמם, אם העונש ההוא על זה כדברי רבותינו (ברכות סב ב). כי לא צוה אותם המלך שלא יתנו השקלים, כי הוא לדעת המנין בלבד היה חפץ, וענשם וענשו בזה שוה הוא. ועוד כי מלבד המנין היה עונש על העם מתחלת דבר, כדכתיב (ש"ב כד א) ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם. וכתב שם רש"י לא ידעתי על מה. ואני אומר בדרך סברא, שהיה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, כענין שנאמר (דברים יב ה) לשכנו תדרשו ובאת שמה, עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך, שנאמר (ש"ב ז א ב) ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה. והנה דוד מנעו השם יתברך מפני שאמר (דה"י א כב ח) כי דמים רבים שפכת ארצה לפני, ונתאחר עוד הבנין עד מלוך שלמה. ואלו היו ישראל תפצים בדבר ונתעוררו בו מתחלה היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה אבל ישראל הם היו הבונים. אבל כאשר העם לא השגיתו, ודוד הוא המשגיח והמתעורר והוא אשר הכין הכל היה הוא הבונה, והוא איש משפט ומחזיק במדת הדין ולא הוכשר בבית הרחמים, ועל כן נתאחר הבנין כל ימי דוד בפשיעת ישראל, ועל כן היה הקצף עליהם. ועל כן היה המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם נודע בענשם ובמגפתם. והכתוב ירמוז כל זה, שנאמר (ש"ב ז ו ז) כי לא ישבתי בבית למיזם העלותי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך וגוי בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר למה לא בנייתם לי בית ארזים. הרי יאשים הכתוב, כי השכינה מתהלכת בכל ישראל מאהל אל אהל וממשכן אל משכן ולא היה אחד בכל שופטי ישראל הרועים אותם מתעורר בדבר. ואמר הכתוב עוד, כי גם השם רחם מהם ולא דבר לאחד מכולם לבנות הבית, רק עתה שנתעוררת הטיבות כי היה עם לבבך, ואצוה עתה לבנותו על יד שלמה בנך שיהיה איש שלום:

ג. רבנו בחיי, שמות ל,יב:

"יתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם" במדבר, "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" לדורות. לכך הזכיר פעם את 'בפקוד אותם'. או יהיה הראשון לשון מנין והשני לשון השגחה מלשון: "בעת פקדתם יאבדו", ושיעור הכתוב כן: "ונתנו איש כופר נפשו לה' במנות אותם כדי שלא יהיה בהם נגף בהשגחו אותם. וגילה לך הכתוב כי העם הנפרט מנינו כל אחד לגולגלותם, הנה הוא מושגח מבעל ההשגחה יתעלה, וכל מעשיו נפרטין לפניו ואז יחול הנגף, מה לנו בתחילה כשהיה עניינו נמשך בכלל הרבים, אבל עתה בהיות כל יחיד ויחיד וכל מעשיו נפרטין אי אפשר מבלתי עושה. וכענין שהשיבה השונמית לאלישע "בתוך עמי" וגו', כלומר איני רוצה שתתפלל בשמי לפני המלך או אל שר הצבא, מוטב לי שיהיה ענייני נכלל בכלל הרבים ולא נפרטת פן אענש. וידוע כי אותו היום שכתוב בו: "ויהי היום" ראש השנה היה. ומכאן ראוי אותו היום שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון ושיהיה יום הדין ופקידת עונש לעולם ולהתפחד ולדאוג בו. כיון שכל יחיד נפרט וכל מעשיו נפרטין לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, וכן תמצא בספר רות: "וילך איש מבית לחם יהודה" הזכירו הכתוב סתם, וכשנפרט אחר כן וזכר: "ושם האיש אלימלך", מה כתיב שם: "וימת אלימלך".

2. הריגת אוריה החיתי

א. רד"ק, דברי הימים א, כ"ב, ח:

ובאמרו דמים לרוב שפכת ארצה, כי דם נקיים היה בדמים אשר שפך כמו דם אוריה וזה לפני.

ב. פסיקתא רבתי יא:

ויוסף אף ה' לחרות בישראל [ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה] (שמ"ב, כ"ד, א)- מה כתיב למעלה? כשבא דוד למנות את גיבוריו היה מונה והולך, כיון שהגיע לאוריה החיתי נאמר 'כל שלושים ושבעה' (שם, כ"ג, לט), ואתה מוצא שלא מנה עוד שבעה עשר גיבורים ובדברי הימים תמצא עוד שבעה עשר. אלא כיון שהגיע לאוריה מיד ויוסף אף ה' '. משל למלך שהיה יושב וקורא בדפתרא כל גיבוריו, היה קורא פלוני ופלוני, כיון שהגיע עד פלוני אמרו לו מת, מיד השליך הדפתרא והעלה חימה, כך כיון שהזכיר את אוריה מיד ויוסף אף'.

ג. שבת, ל.

מאי דכתיב (תהלים פו) 'עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבושו'? אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, מחול לי על אותו עון! אמר לו: מחול לך. אמר לו: עשה עמי אות בחיי! אמר לו: בחייך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה. אמר שלמה עשרים וארבעה רגנות ולא נענה. פתח ואמר (תהלים כד) 'שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד'... ולא נענה. כיון שאמר (דברי הימים ב' ו) 'ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך' - מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון.